

KİTAP İNCELEMESİ: SAVAŞ SANATI

Murat ŞENGÖZ¹

Geliş: 30.04.2022 / Kabul: 25.07.2022

Yazar: Niccolo Machiavelli

Orjinal Basım Yılı ve Yeri: 1521, Floransa

İncelenen Kitap Basım Yılı ve Yeri: 2022, Ankara

Sayfa Sayısı: 248

Çeviren: Ayşe Tolga

Yayınevi: Say Yayınları

ISBN: 9786050203844

İnceleyeceğimiz kitap, bilinen adıyla "Savaş Sanatı", orjinal İtalyanca ismiyle "Dell'arte Della Guerra", Niccolo Machiavelli tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu kitap, ilk kez 1521 yılında Floransa'da yayınlanmıştır. Machiavelli'nin bu kitabı temelde istilacı kuvvetlerin olası bir saldırısında, askeri teşkillerin sevk ve idaresine dair benimsenmesi gereken strateji ve taktiklerle alakalı olarak bir seri görüş ve mütalaadan ibarettir. Ayrıca Machiavelli'nin bu çalışmasında askeri teşkillerin harbe hazırlanması, kuvvetlerin teşkili, komutanların seçimi, komutan ve askerlerin yetiştirilmesi, strateji, taktik ve tekniklerin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi ve hatta profesyonel ve zorunlu askerlik hizmetinin avantaj ve dezavantajlarının ele alınması gibi muhtelif konularda bir kısım tafsilatlı izahatler yapılmaktadır.

Niccolo Machiavelli, 1469 ile 1527 yılları arasında günümüz İtalya'sında yaşar. Machiavelli aldığı çok yönlü ve kaliteli bir eğitimin sonrasında, görece olarak epey erken yaşlardan itibaren Floransa'da yüksek mahkeme üyeliği ve başkanlığı, bir süre dış işlerinde elçilik ve Kraliyet Sarayında danışmanlık vazifelerinde bulunur. Bu görevleri esnasında hem Papa II. Julius ve Fransa Kralı arasında 1510 yılında patlak veren savaş izleme, hem de 1506 ile 1510 yılları arasında Kutsal Roma İmparatoru Maximillian'ın fikir ve icraatlarını yakından müşahede etme fırsatı bulur. Ne varki

¹ Dr., Milli Savunma Bakanlığı, Ankara, ORCID: 0000-0001-6597-0161, muratsengoz74@gmail.com.

Machiavelli 1512 yılında Floransa'nın İspanyollar tarafından ele geçirilmesiyle birlikte, sahip olduğu devlet görevlerinden ayrılmak zorunda kalır. Sonrasında ise, Floransa'da iktidara gelen Medici ailesine karşı başarısız bir darbe girişiminde bulunduğu iddiası ile tedbiren şehir dışında küçük bir çiftliğe sürgüne gönderilir.

Machiavelli sürgünde bulunduğu esnada, kendisine bu vesileyle kaderi tarafından insanlık medeniyetine entelektüel anlamda katkı sunmak vazifesi tevdi edildiği fikrine kapılır. Bu düşünceden hareketle, meslek yaşamı süresince elde ettiği deneyim ve gözlemleri kayıt altına alarak insanlığın istifadesine sunmak ister. Bu kapsamda birçok eser kaleme alır. Machiavelli eserlerinde, bilhassa siyasi iktidarın ele geçirilmesi, halkın özgürlüklerinin ve ülke birliğinin uygun bir nispette karşılanması ve muhafazası, bu kapsamda yönetim kadrolarınca alınması gereken tedbirler ve uygulama pratikleriyle ilgili konulara odaklanır. Machiavelli'nin Savaş Sanatı isimli çalışması da, bu dönemde meydana gelir.

Machiavelli aslında meslekten asker olmamasına rağmen, mükemmel bir gözlemci ve analiz insanı olması sebebiyle askeri sevk ve idare konusunda da engin bir öngörü ve müktesebata sahiptir. Machiavelli bu hususta, Floransa hükümetinin bir temsilcisi olarak birçok savaşı yakından gözlemlene imkanı bulmuş ve hatta Floransa'nın Pisa ile olan savaşında bizatihi bir süre bir kısım askeri teşkilere fiilen komuta etme sorumluluğu bile taşımıştır. Machiavelli ayrıca bu mevzuda birçok kitap okumuş ve epeyce de kafa yormuştur. Bu bakımdan kendisi bu eserde, dışarıdan bakıldığında komutanları başarılı veyahut başarısız, ya da ihtiyatlı ve temkinli veya atak olarak gösteren klasik algıların tersine, içsel ve de kısmen deneyimsel bir bakış açısıyla ve komutanlık perspektifiyle hakikatte askeri birliklerin sevk ve idarelerinde işlerin nasıl algılandığı ve yürütüldüğü, durum muhakemeleri ve değerlendirmelerin hangi kıstaslarla ve ciddiyetle gerçekleştiğine dair pek kıymetli bilgi ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Bu kapsamda bu eserde, askeri strateji ve taktiklerin belirlenmesi ve tatbikinde, doğal olarak sistemsal bir bütünlük içinde dikkate alınması gereken faktörlerle ilgili genişçe izahatler yapılmaktadır. Dolayısıyla kitabın iki veçhesinden birincisi tecrübe edilen savaşlardan alınması gereken derslerin bir akıl yürütme yöntemiyle bir eleştirisinin yapılması, ikinci veçhesi ise, olası durum ve olaylar yani bir senaryo kapsamında bir takım standart uygulama usullerinin, konsept ve doktrinlerin geliştirilmesine, sistematize ve kategorize edilmesine dair esasların ortaya çıkarılmasına katkı sunmaktır. Nitekim bu eserde spesifik olarak, tarihte o zaman için pek çoklarının çok iyi bilinen bazı savaşlara dair spesifik değerlendirme ve

eleştiriler yapılmakta ve bu kapsamda savaş sistemlerinin yönetimine dair dair pek çok temel esasa işaret edilmektedir. Dolayısıyla bu kitapta savaş sanatının enstrümanları olarak muharip piyade, süvari veya muharebe destek ve muharebe hizmet desteği sınıfı birliklerin sevk ve idarelerine yönelik esaslı tartışmalara veyahut profesyonel veya zorunlu askerlik modelleri ile alakalı detaylı ve tafsilatlı fayda ve mahzur analizlerine yer verilmektedir.

Kitap yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm profesyonel veya zorunlu askerlik modelleri üzerine gerçekleştirilen bir seri tartışmadan meydana gelmektedir. Bu bölüm "yurttaş asker" başlığı altında, askerleri savaşlarda seve seve kendi canlarını vemeye motive eden güdülerin kaynağının ne olduğu veya profesyonel olarak güç kuşanan kimselerin ister istemez vesayet odağı haline gelebilecekleri gibi çok önemli bazı mevzular tarihsel bir bakış açısıyla tartışılmaktadır. Bu bölümde, yurttaşlık ve zorunlu askerlik kavramları, antik döneme dair pratikler, askerlerin barış zamanı meşgalelerinin ne olması gerektiği, Roma İmparatorluğu'nun yönetim tecrübe ve felsefesi, askerlere savaşçı ruhunun kazandırılması için yapılması gerekenler, yurttaşların barış zamanı harbe hazırlık eğitimlerine dair göz önünde bulundurulması icap eden genel esaslar, askerlerin kendilerinden sahip olmaları beklenen mesleki ve kişisel nitelikler, profesyonel orduların kaçınılmaz olarak askeri vesayeti tetikleyebilme ve tiranlığı teşvik edebilme riski, askeri teşkillerin barış ve sefer zamanı finansmanı, barış ve sefer zamanlarında kamu düzeninin tesisi ile ihtisas sahibi askerlerin barış zamanından itibaren yetiştirilmelerine duyulan ihtiyaç ve zorunluluk gibi çeşitli hususlar üzerine mülahazalar dile getirilmektedir.

Kitabın ikinci bölümü, askeri teşkillerin silah ve donanımlarının temin ve tedariki, barış zamanı gerçekleştirilen sefere yönelik harbe hazırlık eğitim ve tatbikatları, askeri teşkillerin barış zamanı konuşlanma, tertiplenme ve intikallerine yönelik bir takım tartışmalardan meydana gelmektedir. Bu bölümde, Yunan ve Roma ordularının silah donanımlarının mukayesesi, piyade ve süvari sınıfı için uygun silahların seçilmesi ve geliştirilmesine yönelik dikkate alınması gereken hususlar, topçu birlikleri ile manevra birliklerinin ortak hareket kabiliyetlerinin geliştirilmesi ihtiyacı, süvari ve piyade birliklerinin müstakilen ve birlikte hareket edebilme kabiliyetlerinin arttırılması için benimsenmesi gereken doktrinel bilgi ve eğitim ihtiyaçları, askeri teşkillerin tugay ve tabur olarak terkip ve teşkilleri, komutanlarının seçim, tayin ve atamaları, birlik çap ve seviyelerine göre komutanların sahip olmaları beklenen komuta etme (liderlik) ve askerlik becerileri gibi hususlarla alakalı tartışmalar gerçekleştirilmektedir.

Üçüncü bölümde ise askeri birliklerin barış garnizonları ve hareket toplanma bölgelerinden düşmana yaklaşma, taaaruz veya savunma hazırlıkları ile, düşmanla karşılaşma esnasında tatbik edilen veya tatbik edilmesi salık verilen bir kısım strateji ve taktiksel konsept ve doktrinlerle alakalı tartışmalar yer almaktadır. Bu bölümde, askeri kuvvetlerin sıklet merkezi oluşturacak ve mutlaka bir ihtiyat kuvveti teşkil edecek şekilde bir kademelenmeye sahip olmaları gerektiği, orduların harp silah ve araçlarının tasavvur edilen hareket doktrinine uygun bir biçimde kademeler halinde tertiplenmelerinin yapılmasının hayati öneme sahip olduğu, hareket içinde elastikiyetin sağlanması için her seviyede ihtiyaç duyulan sevk ve idare kabiliyeti ile harp esnasında piyade, süvari ve topçu birliklerinin senkronizasyonuna dair sınamalar, etkin bir komuta kontrolün tesisi için emir ve talimatların aktarılabilmesi maksadıyla işaretle sevk ve idare usullerinin geliştirilmesi gibi, askeri sevk ve idareye dair temel hususlarla ilgili değerlendirme ve izahatler gerçekleştirilmektedir.

Kitabın dördüncü bölümünde ordu generallerinin mesleki gelişimlerine katkı sunmak maksadıyla, askeri sevk ve idareye dair bir kısım tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu bölümde, harbin başarısının uygun bir tertiplenme ve zamanlama ile harbin icrası (orkestrasyon) olduğu anafikrinden hareketle, arazi seçimleri, birliklerin terkip ve tertibine yönelik olarak dikkate alınması gereken hususlar, kabul edilebilir hesaplanmış risk kavramı, birliklerin savaşa azim ve iradelerinin ikame edilebilmesi için benimsenmesi gereken tutum ve davranışlar, komuta ve kontrolün sağlanabilmesi için karargah subayları ve ana ast birlik komutanlarınca tesis edilmesi gereken muhabere irtibatları ve izlenmesi icap eden komuta ve kontrol usulleri ile lider personelin durumsal farkındalıklarını idame ettirebilmeleri için öncesinde sahip olmaları beklenen kişisel ve mesleki meziyetleri ve entelektüel bilgi ihtiyaçlarına yönelik bazı tespitler yapılmaktadır.

Kitabın beşinci bölümü cephe gerisi ile alakalı ve muharebe hizmet desteğine yönelik konularla ilgilidir. Bu bölümde ayrıca, düşmandan ele geçirilen ganimetlerin pay edilmesine yönelik görüşler ifade edilmektedir. Bu bölümde, ikmal, iaşe ve ordudonatım malzemelerinin ulaştırılmasında düşman, hava ve arazi koşullarına uygun olarak kabul edilen idari ve taktik intikal düzenleri, baskın, pusu ve sabotajlara karşı koyma eğitimleri, düzenli ve kesintisiz bir ikmal akışının sağlanması için alınması gereken tedbirler, ordunun finansmanı ve düşmandan ele geçirilen ganimetlerin paylaşılmasında dikkate alınması ve ilan edilmesi gereken hususlarla ilgili epeyce teferruatlı değerlendirmeler yapılmaktadır.

Kitabın altıncı bölümünde ise, toplanma bölgelerinin seçimi, ordugah ve kışlaların tesisi, psikolojik harp usulleri, savaş hileleri ve zorlu hava koşullarında harbin sevk ve idaresine dair, geçmiş harp örneklerinden istifade ile bir kısım değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu bölümde, savaş zamanı ordugahların teşkili, tesisi, emniyetinin muhafazası, ikmalin kesintisiz ve düzenli bir şekilde yapılması, disiplinin muhafazası, eğitimlerin planlanması, örtü ve gizlemenin sağlanması, düşmandan bilgi sağlayacak istihbarat vasıta ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve istihbarata karşı koyma teknik ve usullerine yönelik izahatlar gerçekleştirilmektedir.

Kitabın yedinci bölümünde ise meskun mahallerde yani şehirlerde harbin yönetilmesi için ideal bir generalin sahip olması gereken meziyetler aktarılmaktadır. Bu bölümde geçmiş pratikler tecrübe edilerek, şehirleri koruyan kale duvarları ve tahkimata yönelik hususlarla, şehrin korunması veya ele geçirilmesine yönelik yani hem taarruzi, hem de tedafüi manada bir kısım teknik, taktik ve standart uygulama usüllerine atıf yapılmaktadır. Bu anlamda istihkam ve topçu birliklerinin önemi ile iâşe hizmetini sağlamakla mükellef levazım birliklerinin vazifelerini tastamam görebilmeleri için gerekli olan hususiyetlere dikkat çekilmektedir.

Kitap her aşamada ihtiyaç duyulduğu şekliyle bir askeri işaretler kroki bukleti ve çeşitli doktrin şablonları ile desteklenmektedir. Eser bu yönüyle kısmen doktrinsel bir savaş talimnamesine benzemektedir. Kitabın en belirgin özelliği, muhatabını ikna etmekten ziyade, birlikte muhakeme etmeye teşvik eden, incelenen konuları bir bütünlük içinde ve uygun bir ölçekte ele alan kendine has epik ve felsefi üsluba sahip olmasıdır. Bu yönüyle kitap okuyucuda, savaş tecrübesi olan, zaferleri kadar mağlubiyetlerden ve başarısızlıklardan da ders çıkarmasını bilen, kendisiyle barışık, büyüklük taslamayan bilge bir kral veya tecrübeli bir general tarafından kaleme alınmış bir eser duygusu yaratmaktadır.

Nitekim Machiavelli'nin, daha o zaman bile ateş destek sistemlerinin manevra birlikleriyle eşgüdüm halinde, yani karma birlik hareketi konsepti içinde kullanılmasını öncelikleyen ve vurgulayan izahatleri, profesyonel ordular ile zorunlu askerlik modellerinin esas alındığı milli orduların harp kapasite ve savaş kaabiliyeti mukayesesinde ortaya koyduğu teknik ve sosyolojik tahliller kuşkusuz bugün bile dikkate alınmaya değerdir. Kaldı ki bu eser sadece yazarın kendi düşüncelerinin değil, konuları tartıştığı diğer bilgi ve deneyim sahibi bilge kimselerin de düşüncelerini bir harmoni ile birleştiren bir çalışmadır. Bir başka yönüyle bu çalışma bir bakıma yazarın Prens adlı çalışmasını tamamlayan, oldukça seçkin bir askeri sevk

ve idare sempozyumunun muntazaman tutanak altına alınmış bir sonuç raporu hükmünde, epik, didaktik ve diyalektik bir baş eserdir.